

APOSTOLISCHE BRIEF
ADMIRABLE SIGNUM

VAN PAUS FRANCISCUS
 BETEKENIS EN WAARDE VAN DE KERSTSTAL

1. Het prachtige teken van de kerststal, zo waardevol voor de christelijke gemeenschap, blijft zowel verbijstering als verwondering opwekken. De gebeurtenis van Jezus' geboorte voorstellen, betekent het mysterie van de Menswording van de Zoon van God met eenvoud en vreugde verkondigen. De kerststal is in feite een levend Evangelie dat uit de bladzijden van de Heilige Schrift oprijst. Door bezinnend het kersttafereel te aanschouwen, worden wij uitgenodigd om zelf een geestelijke reis te ondernemen, aangetrokken door de nederigheid van Hem die mens geworden is om iedere mens te ontmoeten. Gaandeweg ontdekken we dat Hij ons zozeer heeft liefgehad, dat Hij zich met ons verenigt zodat ook wij ons met Hem kunnen verenigen.

Met deze brief wil ik de mooie familietraditie om in de dagen vóór Kerstmis de kerststal gereed te maken, maar ook de gewoonte om op het werk, in scholen, ziekenhuizen, gevangenissen, openbare plaatsen ... een kerststal op te bouwen, ondersteunen. Met grote verbeeldingskracht en creativiteit worden telkens weer prachtige meesterwerkjes met de meest uiteenlopende materialen gemaakt. Als kind leren we van onze ouders en grootouders om deze vreugdevolle traditie, rijkelijk verweven met volksdevotie, door te geven. Ik hoop dat dit gebruik nooit verloren gaat en dat het, waar het in onbruik geraakt is, herontdekt en nieuw leven kan worden ingeblazen.

2. De oorsprong van de kerststal gaat eerst en vooral terug op enkele evangelische details over de geboorte van Jezus in Bethlehem. De evangelist Lucas vermeldt alleen dat Maria "een zoon baarde, haar eerste kind; dat zij Hem in doeken wikkelde en Hem in een voederbak legde, omdat er voor hen geen plaats was in het gastenverblijf" (2,7). Jezus wordt in een voederbak gelegd, (*praesepeium* in het Latijn), vandaar de kribbe.

Bij zijn komst in deze wereld, wordt de Zoon van God in een voederbak voor dieren gelegd. Hooi wordt de eerste slaapplek voor Hem die zich openbaart als "het brood dat uit de hemel is neergedaald" (Joh 6,41). Sint-Augustinus verwees, net als andere kerkvaders, naar deze symboliek toen hij schreef: "Liggend in een voederbak, is Hij ons voedsel geworden" (Serm. 189,4). De kribbe roept inderdaad een aantal mysteries van het leven van Jezus op en brengt ze dichterbij ons dagelijkse leven.

Maar keren we terug naar de oorsprong van de kerststal zoals wij dat nu begrijpen. In gedachten gaan we naar Greccio in de Rieti-vallei. Sint-Franciscus hield daar halt, waarschijnlijk toen hij terugkwam van Rome waar hij op 29 november 1223 van paus Honorius III de goedkeuring van zijn Regel had ontvangen. Na zijn reis in het Heilig Land deden deze grotten hem op een bijzondere manier aan de streek van Bethlehem denken. Het is ook mogelijk dat de *Poverello* in Rome onder de indruk was geraakt van de mozaïeken van de Santa Maria Maggiorebasiliek die de geboorte van Jezus voorstellen, dichtbij de plaats waar volgens een oude traditie stukken van de kribbe bewaard zijn gebleven.

Franciscaanse bronnen vertellen nauwkeurig wat er in Greccio gebeurde. Twee weken voor Kerstmis vroeg Franciscus aan Johannes die daar woonde, of hij hem kon helpen bij het verwezenlijken van zijn verlangen: "Ik wil de herinnering oproepen aan het Kind, dat in Bethlehem geboren is, en zo goed mogelijk met eigen ogen de pijnlijke en behoeftige omstandigheden zien, waarvan het, toen het nog maar net geboren was, al te lijden had. Ik wil zien hoe het daar in een kribbe op stro lag tussen een os en een ezel"¹. Zodra hij het gehoord had, ging de trouwe vriend onmiddellijk naar de aangegeven plaats om het noodzakelijke voor te bereiden, volgens de wil van de heilige. Op 25 december kwamen vele broeders uit verschillende plaatsen, vergezeld van mannen en vrouwen van de omliggende boerderijen in Greccio aan met bloemen en fakkels om deze heilige nacht te verlichten. Bij zijn aankomst vond Franciscus de kribbe met stro, de os en de ezel. De mensen die daar bijeen waren ervaarden een ongekende vreugde bij het zien van het kersttafereel. Boven de kribbe vierde de priester dan plechtig de eucharistie en verduidelijkte hij het verband tussen de menswording van de Zoon van God en de eucharistie. Bij deze gelegenheid waren er in Greccio geen beelden: de kerststal werd door de aanwezigen vertolkt en doorleefd ervaren².

Zo ontstond onze traditie: iedereen vol vreugde rond de grot, zonder enige afstand tussen het gebeuren dat zich voltrekt en hen die aan het mysterie deelnemen.

Thomas van Celano, de eerste biograaf van Sint-Franciscus, merkt op dat dit eenvoudige en ontroerende nachtelijke tafereel gepaard ging met een prachtig visioen: een van de aanwezigen zag het kindje Jezus zelf in de kribbe liggen. Van deze levende kerststal in het jaar 1223 "gingen allen in grote vreugde naar huis terug"³.

3. Met dit eenvoudige teken verrichtte Sint-Franciscus een groot evangelisatiewerk. Zijn leer raakte het hart van de christenen en blijft nog altijd een eenvoudige, maar authentieke manier om de schoonheid van ons geloof voor te stellen. De plaats zelf waar de eerste kerststal gerealiseerd werd, drukt bovendien deze gevoelens uit en roept ze op. Zo werd Greccio een toevluchtsoord voor de ziel, een schuilplaats in een rots, omringd door stilte.

Waarom wekt de kerststal zoveel verwondering op en ontroert hij ons? Vooral omdat hij Gods tederheid laat zien. Hij, de schepper van het heelal, neemt onze kleinheid aan. De gave van het leven, op zich al een mysterie voor ons, fascineert ons nog meer als we zien dat de zoon van Maria, bron en drager van alle leven is. In Jezus heeft de Vader ons een broeder gegeven die ons komt zoeken als we verward of verloren zijn, een trouwe vriend die ons altijd nabij blijft. Hij heeft ons zijn Zoon gegeven die ons vergeeft en ons bevrijdt van al onze zonden.

¹ Thomas van Celano, *Franciscus van Assisi, Eerste levensbeschrijving*, 1976, nr. 468.

² Cf. *ibid.*, nr. 469.

³ *Ibid.*, nr. 470.

In onze huizen een kerststal plaatsen, helpt ons om het gebeuren van Bethlehem opnieuw aanwezig te stellen. Natuurlijk blijven de vangeliën altijd de bron die ons in staat stelt om deze gebeurtenis te kennen en te overwegen. Tegelijkertijd helpt de voorstelling in de kerststal ons om een beeld te vormen van de verhalen, om onze genegenheid op te wekken en om ons betrokken te voelen in de heilsgeschiedenis, als tijdgenoten van een gebeurtenis die levend aanwezig blijft in de meest uiteenlopende historische en culturele omstandigheden.

Vanuit zijn franciscaanse oorsprong is de kerststal op een bijzondere manier een uitnodiging om de armoede die de Zoon van God op zich nam in zijn menswording "te voelen" en "aan te raken". Impliciet roept het ons op om Hem te volgen op de weg van nederigheid, armoede en zelfverloochening, die van de kribbe van Bethlehem naar het kruis leidt. Het is een uitnodiging om Hem te ontmoeten en Hem te dienen door de meest noodlijdende broeders en zusters barmhartigheid te betonen (cf. Mt 25,31-46).

4. Ik wil nu graag stilstaan bij de verschillende tekens van de kerststal om de diepere betekenis ervan te achterhalen. Vooreerst is er de achtergrond van een sterrenhemel, die oplicht midden de duisternis en de stilte van de nacht. We beginnen hiermee niet alleen uit trouw aan de evangelieverhalen, maar ook vanwege de betekenis ervan. Denken we maar aan alle keren dat de nacht ons leven verduistert. Welnu, zelfs op die momenten laat God ons niet in de steek, maar is Hij er om onze cruciale vragen over de zin van ons leven te beantwoorden: Wie ben ik? Waar kom ik vandaan? Waarom ben ik in deze tijd geboren? Waarom heb ik lief? Waarom moet ik lijden? Waarom ga ik dood? Om deze vragen te beantwoorden is God mens geworden. Zijn nabijheid brengt licht in de nacht en verlicht hen die door de diepe duisternis van het lijden gaan (cf. Lc 1,79).

Ook het landschap dat deel uitmaakt van de kerststal verdient onze aandacht. Vaak gaat het om ruïnes van oude huizen of paleizen die in sommige gevallen de grot van Bethlehem vervangen en een verblijfplaats voor de Heilige Familie worden. Het lijkt erop dat deze ruïnes geïnspireerd zijn door de *Gouden legende* van de dominicaan Jacobus de Voragine (13de eeuw), waarin hij verwijst naar het heidense geloof dat de vredestempel in Rome zou instorten als een Maagd zou bevallen. Deze ruïnes zijn bovenal het zichtbare teken van de gevallen mensheid, van alles wat in verval raakt, vergaat en teleurstelt. Dit scenario verwijst naar het nieuwe van Jezus midden deze oude wereld. Hij is gekomen om te genezen en te herbouwen, om de oorspronkelijke pracht van ons leven en onze wereld te herstellen.

5. Hoe ontroerd kunnen we zijn als we de bergen, beekjes, schapen en herders in de kerststal plaatsen. Zo herinneren we ons de woorden van de profeten dat heel de schepping participeert aan het feest van de komst van de Messias. De engelen en de ster van Bethlehem zijn een teken dat ook wij geroepen zijn om ons naar de grot te begeven en de Heer te aanbidden.

"Kom, we gaan naar Bethlehem om te zien wat er is gebeurd en ons door de Heer is bekendgemaakt» (Lc 2,15). Dit is het antwoord van de herders op de verkondiging door de engelen. Deze eenvoudige woorden zijn heel leerzaam. In tegenstelling tot zoveel mensen die zo druk bezig zijn met duizend dingen, worden de herders de eerste getuigen van het essentiële: de gave van de verlossing. Het zijn de nederigste en armste mensen die in staat zijn om de gebeurtenis van de menswording te ontvangen. De herders antwoorden op Gods verlangen om in het kind Jezus ons te ontmoeten door Hem in grote liefde en dankbare verwondering tegemoet te gaan. Dankzij Jezus laat deze ontmoeting tussen God en zijn kinderen onze godsdienst geboren worden en draagt ze bij tot haar unieke schoonheid die zo prachtig tot uiting komt in de kerststal.

6. Het is een oud gebruik om ook vele symbolische beelden in onze kerststal te plaatsen. Allereerst zijn er die van bedelaars en mensen die alleen de rijkdom van het hart kennen. Ook zij hebben het volste recht om dicht bij het kind Jezus te staan zonder dat iemand hen kan weggagen of weghouden van de geïmproviseerde kribbe waar deze armen helemaal niet uit de toon vallen. Integendeel, de armen staan erg dicht bij dit mysterie en zijn vaak het best in staat om Gods aanwezigheid in ons midden te erkennen.

De arme en eenvoudige mensen in de kerststal herinneren ons eraan dat God mens is geworden voor hen die zijn liefde het meeste nodig hebben en zijn nabijheid afsmaken. Jezus, "zachtmoedig en eenvoudig van hart" (Mt 11,29), is geboren in armoede en heeft een eenvoudig leven geleid om ons het essentiële te laten begrijpen en ons evenzo te laten leven. De kerststal leert ons duidelijk dat we ons niet mogen laten misleiden door weelde en door vluchtige beloften van geluk. Op de achtergrond verschijnt het paleis van Herodes, gesloten en doof voor de boodschap van vreugde. Door in een kerststal geboren te worden, begint God zelf de enige, ware revolutie die de ongewenste en uitgestoten mensen hoop en waardigheid geeft: de revolutie van de liefde, de revolutie van de tederheid. Vanuit de kribbe verkondigt Jezus op een zachtmoedige, maar krachtige manier het verzoek om met de minsten te delen als de weg naar een meer menselijke en broederlijke wereld waarin niemand uitgesloten of gemarginaliseerd wordt.

Vaak plaatsen kinderen, maar ook volwassenen, graag nog andere beelden in de kerststal die schijnbaar niets met de evangelieverhalen te maken hebben. Deze creativiteit wil aantonen dat er in deze volledig nieuwe, door Jezus onthulde wereld plaats is voor al wat menselijk is en voor ieder schepsel. Van de herder tot de smid, van de bakker tot de muzikant, van de vrouwen met een waterkruik tot spelende kinderen – dit alles spreekt over heiligheid in het dagelijkse leven, over de vreugde om alledaagse dingen op een bijzondere manier te volbrengen, als Jezus zijn goddelijk leven met ons deelt.

7. Langzaam maar zeker komen wij bij de grot, waar we de beelden van Maria en Jozef vinden. Maria is een moeder die haar kind aanschouwt en het aan iedere bezoeker laat zien. Dit beeld doet ons nadenken over het grote mysterie waarin deze jonge vrouw betrokken werd toen God op de deur van haar onbevleete hart klopte. Met volledige en onvoorwaardelijke gehoorzaamheid antwoordde Maria op de boodschap van de engel die haar vroeg om de Moeder van God te worden. Haar woorden: "Ik ben de dienaar van de Heer; laat met mij gebeuren wat U gezegd hebt" (Lc 1,38), laten ons zien hoe wij ons in geloof aan Gods wil kunnen overgeven. Door dit 'ja' is Maria de Moeder van God geworden. Haar maagdelijkheid is niet verloren gegaan, maar werd geheiligd dankzij haar Zoon. Wij zien in haar de Moeder Gods die haar Zoon niet alleen voor zich houdt, maar iedereen uitnodigt zijn Woord te gehoorzamen en in praktijk te brengen (cf. Joh 2,5).

Naast Maria staat Sint-Jozef in een beschermende houding tegenover het Kind en zijn moeder. Hij wordt meestal afgebeeld met een stok in de hand en soms houdt hij een lantaarn vast. Sint-Jozef speelt een belangrijke rol in het leven van Jezus en Maria. Hij is de bewaker die zijn gezin altijd beschermt. Wanneer God hem waarschuwde voor de dreiging van Herodes, aarzelde hij niet om naar Egypte uit te wijken (cf. Mt 2,13-15). En zodra het gevaar geweken was, bracht hij het gezin terug naar Nazareth, waar hij als eerste de opvoeding van Jezus als kind en als jongere op zich nam. Jozef koesterde in zijn hart het grote mysterie rond Jezus en Maria, zijn echtgenote en als een rechtvaardig man vertrouwde hij zich altijd toe aan de wil van God en voerde die ook uit.

8. De kerststal komt helemaal tot leven als we met Kerstmis het beeld van het kindje Jezus in de kribbe leggen. God toont zich aan ons als een kind zodat wij Hem kunnen omarmen. In

zwakheid en kwetsbaarheid verbergt Hij zijn vermogen waarmee Hij alles creëert en transformeert. Het lijkt onmogelijk, maar toch is het zo. In Jezus was God een kind en zo wilde Hij de grootsheid van zijn liefde openbaren: door te glimlachen en zijn handen naar iedereen uit te strekken.

De geboorte van een kind wekt vreugde en verwondering omdat het ons het grote mysterie van leven laat zien. Als we de ogen van een jong echtpaar zien schitteren bij het kijken naar hun pasgeboren kindje, begrijpen we de gevoelens van Maria en Jozef die, kijkend naar het kindje Jezus, Gods aanwezigheid in hun leven ervaarden.

“Het leven is verschenen” (1 Joh 1,2). Met deze woorden vat de apostel Johannes het mysterie van de menswording samen. De kerststal stelt ons in staat om deze unieke en ongeëvenaarde gebeurtenis te zien en aan te raken. Ze heeft de loop van de geschiedenis veranderd en met het onderscheid voor en na de geboorte van Christus, is ze ook het uitgangspunt voor onze jaartelling geworden.

Gods handelen is onthutsend, want het lijkt onmogelijk dat Hij afstand doet van zijn glorie om mens te worden zoals wij. Wat een verrassing dat God ons gedrag aanneemt: hij slaapt, drinkt moedermelk, weent en speelt zoals alle kinderen! Zoals altijd verbaast God ons. Hij is onvoorspelbaar en doet voortdurend wat we het minst verwachten. De kribbe toont ons God zoals Hij in de wereld is gekomen, maar daagt ons ook uit om na te denken over hoe ons leven een deel is van God eigen leven. De kribbe nodigt ons uit om zijn leerlingen te worden als we tot de diepste zin van het leven willen doordringen.

9. Wanneer het Driekoningenfeest nadert, plaatsen we de beelden van de drie wijzen in de kerststal. Toen deze wijze en rijke heren uit het Oosten de ster zagen, gingen ze op weg naar Bethlehem om Jezus te ontmoeten en Hem goud, wierook en mirre als geschenken aan te bieden. Die gaven hebben ook een allegorische betekenis: met goud eren ze Jezus' koningschap, met wierook zijn goddelijkheid, met mirre zijn heilige menselijkheid die dood en begrafenissen zal ondergaan.

Als we naar dit tafereel van de kerststal kijken, worden we opgeroepen na te denken over de verantwoordelijkheid van elke christen om het Evangelie te verspreiden. Ieder van ons wordt geroepen om de Blijde Boodschap te brengen aan allen die hij ontmoet en om door onze praktische daden van barmhartigheid te getuigen van de vreugde om Jezus en zijn liefde te leren kennen.

De wijzen leren ons dat mensen langs een heel lange weg tot Christus kunnen komen. Het zijn rijke, wijze vreemdelingen die dorstend naar het oneindige, een lange en gevaarlijke tocht ondernemen die hen naar Bethlehem zal leiden (cf. Mt 2,1-12). Zij werden vervuld van overgrote vreugde bij het zien van het koninklijke kind. Ze nemen geen aanstoot aan de schamele omgeving, ze aarzelen niet om zich op hun knieën te werpen en Hem te aanbidden. Knielend voor Hem begrijpen ze dat God die in soevereine wijsheid de koers van de sterren bepaalt, ook de loop van de geschiedenis leidt door de machtigen te vernederen en de nederigen te verheffen. En bij hun terugkeer naar hun land zullen ze zeker over deze verrassende ontmoeting met de Messias verteld hebben, waardoor de verspreiding van het Evangelie onder de volkeren werd ingeluid.

10. Onze geest herinnert zich vol vreugde onze kindertijd, wanneer we vol ongeduld het moment afwachtten om te kunnen beginnen met het opstellen van de kerststal. Die herinneringen maken ons altijd opnieuw bewust van het grote geschenk dat ons door de overdracht van het geloof gegeven werd. Tegelijkertijd herinneren ze ons aan onze

vreugdevolle plicht om die ervaring met onze kinderen en kleinkinderen te delen. Het is niet belangrijk hoe de kerststal geplaatst wordt, het kan altijd hetzelfde of elk jaar verschillend zijn. Wat telt, is dat het iets voor ons leven betekent. Waar en in welke vorm ook spreekt de kerststal over de liefde van God, over God die een kind is geworden om ons te vertellen hoe dicht Hij bij elke mens is, in welke situatie hij zich ook bevindt.

Dierbare broeders en zusters, de kerststal maakt deel uit van het mooie en veeleisende proces van geloofsoverdracht. Van jongs af en op elke leeftijd leert het ons Jezus te aanschouwen, Gods liefde voor ons te voelen; te ervaren en te geloven dat God bij ons is en wij bij Hem en dat we allemaal kinderen en broeders zijn dankzij dit Kind, die de Zoon van God en van de Maagd Maria is; en te beseffen dat we daarin het ware geluk vinden. Mogen we zoals Sint-Franciscus ons hart openen voor deze eenvoudige genade zodat uit onze verwondering een nederig gebed kan opstijgen: een gebed van dankzegging aan God, die alles met ons wilde delen en ons dus nooit alleen zal laten.

Gegeven in Greccio, in het heiligdom van de kerststal, op 1 december, het zevende jaar van mijn pontificaat.

Franciscus

Nederlandse vertaling: Bisschoppenconferentie van België